

Namus Adına Kadına Yönelik Şiddete Dair Sosyal Temsiller: Karma Yöntemli Bir Çalışma

Suzan Ceylan

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Canay Doğulu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Gülçin Akbaş

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Namus, Türkiye'nin de içinde yer aldığı birçok kültürde kadın-erkek eşitsizliğini sürdüren bir anlayıştır. Kirlendiği düşünülen namusu temizleme adına namus kültürünü benimseyen ülkelerde her yıl binlerce kadın şiddete maruz kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı, namus adına kadına yönelik şiddete dair sosyal temsilleri araştırmaktır. Bu amaçla, iki aşamalı karma yöntemli bir araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın niceliksel olan birinci kısmında, çoğulcu cehalet yazınından hareketle namus temelli cinayete ilişkin erkek katılımcıların betimsel norm algısı, kadın katılımcılarınsı buyruksal norm algısı araştırılmıştır. Niteliksel olan ikinci kısımda ise, namus cinayeti işleyeceği ve işlemeyeceği düşünülen kişilere ilişkin sosyal temsiller araştırılmıştır. Çalışmaya 56 kadın ve 40 erkek olmak üzere toplam 96 lisans öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 21.50 ($S = 1.78$) yıl olarak bulunmuştur. Niceliksel bulgular, hem kadın hem erkek katılımcılarda çoğulcu cehaletin varlığına işaret etmektedir. Namus adına kadına yönelik şiddete dair bireysel algı ile betimsel ve buyruksal norm algılarının farklılaştığı görülmüştür. Niteliksel bulgular ise, namus cinayeti işleyeceği ve işlemeyeceği düşünülen kişilere ilişkin temsillerin bireysel ve sosyal özellikler olarak iki ana başlıkta toplandığını göstermiştir. Bireysel özellikler, sosyal özelliklere göre daha fazla vurgulanmıştır. Katılımcıların, namus cinayeti işleyeceği düşünülen kişilere yönelik temsilleri daha çok olumsuz özellikleri içerse de, namus cinayetlerini meşrulaştıran özelliklerin de vurgulandığı gözlemlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Namus, kadına yönelik şiddet, çoğulcu cehalet, sosyal temsil

Abstract

Honor leads to inequality between men and women in many cultures including Turkey. Every year, thousands of women are exposed to violence for the sake of cleaning so-called honor in countries where honor culture is sanctioned. The aim of this study was to explore social representations about honor-based violence against women. For this purpose, a two-step mixed methods study was carried out. Firstly, in the quantitative part of the study, pluralistic ignorance related to honor-based violence was investigated by addressing descriptive norm perceptions of male participants and injunctive norm perceptions of female participants. Secondly, in the qualitative part of the study, participants' social representations about people considered to commit or not to commit honor-based femicide were explored. The sample consisted of 56 female and 40 male ($N = 96$) participants. The average age of the sample was 21.50 ($SD = 1.78$). The quantitative findings indicated that pluralistic ignorance was present for both male and female participants. It was found that individual perceptions about honor-based femicide differed from perceptions of descriptive and injunctive norms. The qualitative findings revealed that representations about people considered to commit or not to commit honor-based femicide were clustered into two main categories, namely, individual and social characteristics. Compared to social characteristics, individual ones were more frequently emphasized. Though participants' representations mostly included negative features rather than positive ones, features that justify honor killings were also emphasized.

Key words: Honor, violence against women, pluralistic ignorance, social representation

Namus, Türkiye gibi bazı kültürlerde “bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık” (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2015) olarak tanımlanır ve toplumsal namus değerleri kadınların cinsel davranışları, saflıkları, iffetleri ve ailelerine bağlılıkları ile ilişkilendirilir (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013). Namus, erkeklere göre daha değersiz ve güçsüz olan ve kendi namusunu koruyamayacak olan kadınları kontrol etmeyi amaçlayan ve politik, sosyal ve ekonomik boyutları olan bir ideolojidir (Awwad, 2011). Bu ideolojiye göre, namus kültürlerinde, kadınların ve erkeklerin nasıl davranması gerektiğine ilişkin çeşitli kurallar bulunur. Toplum içinde huzurlu bir şekilde yaşamak için, namuslu bir erkeğin ve namuslu bir kadının yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır (Nisbett ve Cohen, 1996). Bu kurallar, çoğunlukla ataerkil cinsiyet normları üzerine kuruludur ve zayıf, korunmaya muhtaç olan kadının kendisine göre daha güçlü olan erkeğin gücü ve kontrolü altında olması gerektiği anlayışını benimser (Glick ve Fiske, 1996).

Namus kültürlerinde bir kadın namusu için yaşar; yaşı, statüsü ve medeni durumu ne olursa olsun namusunu korumak zorundadır. Kadın hem kendi namusunu hem de ailesinin namusunu korumak için, cinsel saflığına dikkat etmelidir (Sever ve Yurdakul, 2001; Vandello ve Cohen, 2003). Erkeğin cinsel davranışlarının ise namus ile ilişkisi yoktur. Namus kültürlerinde erkeğin görevi, güçlü ve sert olup, eş, kardeş ve anne gibi kendisine bağlı olan kadınların namusunu gözetmek ve namusa yönelik herhangi bir tehdit olduğu durumlarda harekete geçmek ve sorumluları cezalandırmaktır (Sever ve Yurdakul, 2001). Bir ailenin namusu her şeyden önemlidir ve namus o ailedeki kadınların cinsel davranışlarıyla ve erkeklerin kadınların davranışlarını kontrol edemediğiyle belirlenir (Arın, 2001). Dolayısıyla, erkekler büyük bir sorumluluk ve özgürlüğe sahipken, kadınların itaatkar olmaları beklenir. Namus kültürlerinde, hem erkeklerin hem de kadınların bu kuralları benimsediği, sürdürdüğü ve uyguladığı görülmektedir (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013).

Araştırmalar, namus kültürlerinin çoğunlukla Orta Doğu ve Akdeniz ülkelerinde bulunduğunu gösterse de (Arın, 2001), bazı batı kültürlerinde de namus olgusuna önem verilmektedir (Baker, Gregware ve Cassidy, 1999). Erkek gücünün ve sertliğinin değerli görülmesi, kadınlar üzerinde güç uygulama, üstünlük kurma ve onları kontrol etme isteği, aşağılanma durumlarında intikam alma isteği, kadınların itaat etmesini ve cinsel olarak saf ve utangaç olmasını bekleme gibi özelliklerin benimsenmesi Türkiye’yi namus kültürleri arasına sokmaktadır (Glick, Sakallı-Uğurlu, Akbaş, Metin Orta ve Ceylan, 2015; Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013). Namus olgusunu benimseyen ülkelerde, kadının cinsel saflığını tehdit edecek davranışlar oldukça çeşitlidir. Bu davranışlar zina, boşanma, tecavüze uğrama, tecavüzcüyle evlen-

meyi reddetme, flört etmeyi içerdiği gibi (Arın, 2001) telefonda uzun süre konuşma (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013) ve radyodan şarkı isteme (Uluslararası Af Örgütü, 2004) gibi önemsiz görünen küçük davranışlar da namusa tehdit olarak algılanabilmektedir.

Namus Adına Kadına Yönelik Şiddet

Namus kültürlerinde, namusa tehdit algılanması durumunda utanç, kızgınlık ve küçük düşme gibi yaşanan olumsuz duyguları gidermek ve bunların yarattığı olumsuz sonuçları düzeltmek için tehdidin kaynağı olarak görülen kadınlara şiddet uygulanabilir (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013). Namus adına kadına yönelik şiddet, erkeklerin kadınları sosyal ve cinsel olarak kontrol etmelerine ve baskınlık kurmalarına hizmet eden bir araç olarak kullanılmaktadır (Okyay, 2007; Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013; Vandello ve Cohen, 2003). Sözel uyarıdan dövme ve fiziksel şiddete ve hatta öldürmeye (namus cinayeti) kadar gidebilen bu şiddet türü, zorla evlilik, bekaret testi, bakire olmayan gelinin ailesine teslim edilmesi, kaçan kadının kendi ailesi tarafından kocasına teslim edilmesi ve kadını intihara zorlama gibi dolaylı olarak da kendini göstermektedir (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013). Namus kültürünün benimsendiği bir ülke olarak Türkiye’de, namus temelli kadına yönelik şiddet ve namus cinayetleri önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Üniversite öğrencileriyle yapılan çeşitli araştırmalar, Türkiye’de genç ve eğitimli nüfusun namusa ve namus temelli şiddete yönelik olumlu tutumlara sahip olabileceğini göstermektedir. Konuyla ilgili yürütülen çalışmalarda, katılımcıların kadınların cinsel olarak saf olmasını önemsedikleri ve kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkiye girmesini hoş görmedikleri (Sakallı Uğurlu ve Glick, 2003), ayrıca namus söz konusu olduğunda kadına yönelik şiddeti onayladıkları (Işık, 2008) bulunmuştur. Kadına yönelik şiddeti deneysel bir yöntemle inceleyen yakın zamanda yürütülmüş bir tez çalışmasında (Ceylan, 2016), bulgular karı-koca arasında finans kaynaklı bir çatışmaya kıyasla, namus temelli bir çatışma yaşandığı durumda katılımcıların kadına yönelik şiddeti daha fazla onayladıklarını göstermiştir. Başka bir deyişle, katılımcılar, namus söz konusu olduğunda saldırgan kocanın davranışını daha çok kabul etme ve kurban kadının davranışını daha çok kınama eğiliminde olmuşlardır. Bu bulgular özellikle erkek katılımcılarda daha belirgindir (Ceylan, 2016; Işık, 2008).

Tutum araştırmalarının yanı sıra, çeşitli kurumlarca yayınlanan raporlarda, Türkiye’de namus temelli şiddetin önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Türkiye İnsan Hakları Başkanlığı 2007 Töre ve Namus Cinayetleri Raporu’nda, 2003-2007 yılları arasında töre ve namus cinayetlerinin yıllara göre dağılımı verisine dayanarak, her yıl yaklaşık 200’ü aşkın insanın namus adına öldürüldüğü belirtilmiştir (2008). Rapor, 2003 ve 2007

yılları arasında evlilik dışı ilişki, tecavüze uğrama ve boşandıktan sonra tekrar evlenme gibi nedenlerden 574 kadının kocaları veya eski kocaları tarafından öldürüldüğü ifade edilmiştir. Benzer şekilde, Emniyet Genel Müdürlüğü 2000-2005 yılları arasında namus adına 322 cinayetin işlendiğini rapor etmiştir (2006). “Kadincinayetleri.org” isimli internet sitesinden alınan istatistiklere göre ise (b.t.), 2010 ve 2015 yılları arasında, 70 kadın *namus ve töre* bahanesiyle, 111 kadın *aldatılma* şüphesiyle, 40 kadın *kıskançlık* nedeniyle, 32 kadına *birlikte olduğu kişiden ayrılma talebinde bulunduğu* için erkekler tarafından öldürülmüştür.

Dünya genelinde ise, Birleşmiş Milletler’in (2010) sunduğu rapora göre her yıl yaklaşık 5000 kişi namus nedeniyle cinayete kurban gitmektedir. Bu gibi istatistiklerin yanı sıra, *Namus Günlükleri (Honor Diaries; Kweskin, 2013)* belgeseli gibi çeşitli medya araçlarında, kadınların namus kavramıyla ve bu kavramın hayatlarına nasıl etki ettiğiyle ilgili deneyimlerine değinilmektedir. Örneğin, bahsedilen belgeselde Pakistanlı bir annenin babayla birlikte kızlarını asit dökerek öldürdükten sonra “böyle ölmek onun kaderiydi” diye açıklaması, yine Pakistan’da eşinden yıllarca şiddet gördükten sonra ayrılma cesaretini göstererek kendi evine dönen henüz çocuk yaşta sayılabilecek bir kadının abisi tarafından yüzü ve gövdesinden birçok defa bıçaklanması, Afganistan’da bir kadının aileye utanç getirmesi gerekçe gösterilerek kocası tarafından burnunun kesilmesi gibi yaşantılara yer verilmektedir. Bu gibi yayınlarda ve gazete, dergi gibi medya kanallarında namus adına uygulanan şiddetin çok sayıda örneği sergilenmektedir.

Namus Adına Kadına Yönelik Şiddete Dair Sosyal Temsiller

Moscovici (1984), sosyal temsilleri insanların diğer birçok kişiyle ve gruplarla paylaştığı, kendi sosyal çevreleri ve etraflarındaki nesnelere hakkındaki düşünceleri olarak tanımlar. Sosyal temsiller aracılığıyla insanlar dünya hakkındaki yargılarını ifade ederler ve başkalarıyla paylaşırlar. Bu yolla bilinmeyen nesnelere, geleneklere, olaylara ve söylentilere öğrenilir (Moscovici, 1988) ve günlük hayatın bir parçası haline gelir (Cirhinlioglu, Aktaş ve Öner-Özkan, 2006). Sosyal temsiller paylaşılıp deneyimlendikçe düşünce ve davranışları etkiler ve insanların sosyal ortamlardaki inanç ve tutumlarına anlam kazandırır (Moscovici, 1988). Dini ve politik inançlar da sosyal temsillerle şekillenir. Namus ve namusun kaçınılmaz bir çıktısı olan namus cinayetleri göz önünde bulundurulduğunda (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013), konuyla ilgili sosyal temsillerin ortaya konulmasının namus ve namus temelli şiddeti anlamak ve çözüm adına yapıcı adımların atılmasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Sakallı Uğurlu ve Akbaş’ın (2013) da belirttiği üzere, yapılan çalışmalar, özellikle Türkiye, Pakistan ve

Brezilya gibi ülkelerde namus suçu işleyen kişilerin toplum tarafından onaylandığını göstermektedir (Bağlı ve Özensel, 2011; Patel ve Gadit, 2008; Vandello ve Cohen, 2003). Namus adına kadına yönelik şiddet, şiddeti uygulayan kişinin kendisinin ve ailesinin namusunu koruma çabası olarak görüldüğünden olumlu karşılanmaktadır (örn., Patel ve Gadit; Vandello, Ransom, Hettinger ve Askew, 2009). Genel olarak bakıldığında, Türkiye’de namus suçu işleyen kişilerin ailelerinde ve sosyal çevrelerinde bu kişilere yönelik çok da olumsuz bir algı görülmemekle beraber, bu kişilerin sosyal çevrelerinde olmayan kişilerde söz konusu algının nasıl olduğu bilinmemektedir (Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013).

Bireylerin namus adına kadına yönelik şiddete dair toplumsal algılarının ya da düşüncelerinin doğruluğu da konuyla ilgili temsillerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bireyler, namus temelli kadına şiddet ile ilgili kendilerinin ve diğerlerinin (toplumun) algılarının farklı olduğunu düşünebilir. Sosyal norm çalışmaları, bireylerin toplumun görüşleriyle ilgili yanlış algılara (*misperception*) sahip olduğunu göstermiştir (Miller ve McFarland, 1987; Miller ve Prentice, 1994, örn., Hines, Saris ve Throckmorton-Belzer, 2002; Prentice ve Miller, 1993; Savitsky, Epley ve Gilovich, 2001). Bireylerin kendi görüşlerinin toplumdaki çoğunluk görüşten farklı olduğuna dair geliştirdikleri yanlış inanç, ilgili yazında çoğulcu cehalet (*pluralistic ignorance*; Miller ve McFarland, 1987; Miller ve Prentice, 1994; Prentice ve Miller, 1996) olarak çalışılmaktadır. İlk olarak Floyd Allport tarafından ele alınan bu kavram, bir grubun üyelerinin neredeyse tamamının kişisel olarak grup normlarını kabul etmezken diğer grup üyelerinin neredeyse tamamının bu normları kabul ettiğine inanması durumunu açıklamak amacıyla kullanılmıştır (Allport, 1924; Katz ve Allport, 1931). Çoğulcu cehalet, temelde bireyin inanç, algı ve hislerinin kendi akranlarında ya da parçası olduğu toplum tarafından paylaşılmadığı görüşüne dayanmaktadır. Sosyal hayatta yaygın olarak görülen bu algı hatası; çeşitli sosyal durumlar (örn., acil durumlar), sosyal gruplar (örn., gardiyanlar) ve sosyal hareketlerin (örn., insan hakları hareketi) dinamiklerini anlamak amacıyla çalışılmıştır (Prentice ve Miller, 1996). Örneğin, Latané ve Darley (1970) insanların acil durumlarda kalabalık içinde olaya müdahale etmeme eğilimini çoğulcu cehalet ile açıklamıştır. Benzer şekilde, Miller ve McFarland (1987), eğitimcilerin aşına olduğu bir durum olan öğrencilerin derste soru sormaktan kaçınma eğilimlerini çoğulcu cehalete bağlamıştır.

Çoğulcu cehalet, bireylerin normları kişisel olarak desteklemeseler de toplumda yaygın olarak desteklendiğini düşünmesiyle kültürel olarak popüler olmayan sosyal normların sürdürülmesine sebep olabilir (Miller ve McFarland, 1987; Miller ve Prentice, 1994; Prentice ve Miller, 1996). Yapılan araştırmalar, çoğulcu cehaletin

alkol kullanımı (Prentice ve Miller, 1993; Schroeder ve Prentice, 1998), olumlu ayrımcılık (Van Boven, 2000), saldırganlık (Vandello ve ark., 2009) ve cinsel şiddetin rapor edilmesi (Halbesleben, 2009) gibi konularda rol oynadığını göstermiştir. Çoğulcu cehaletin namus temelli şiddet açısından ele alındığı çalışmalarda, bulgular erkeklerin kendileri kişisel olarak onaylamasa da şiddetin diğer hemcinsleri tarafından onaylandığını düşünmesinin şiddet normunun sürdürülmesine yol açabileceğine işaret etmektedir (Vandello ve Cohen, 2004). Örneğin, namus temelli erkek şiddetine dair normların işlevsel olmadığı halde Güney Amerika’da neden hala yaygın olduğunu araştıran Vandello, Cohen ve Ransom (2008), güneyli erkek katılımcıların kuzeyli erkek katılımcılara göre hemcinslerinin daha saldırgan olduğunu düşünme ve kişiler arası çatışmalara şahit olduklarında diğerlerini daha fazla şiddet yanlısı olarak algılama eğiliminde olduklarını bulmuştur. Söz konusu yazına katkıda bulunmak amacıyla, bu çalışmada çoğulcu cehalet namus adına kadına yönelik şiddet özelinde ele alınmıştır. Bu bağlamda; bireylerin, namus temelli şiddetin toplum tarafından onaylandığı algısına sahip olması ya da bireylerin namus adına kadına şiddet uygulama yanlılıklarını hemcinslerine kıyasla azımsamaları çoğulcu cehaleti destekleyen algı biçimleridir.

Bu makalenin amacı, üniversite öğrencileri arasında namus adına kadına yönelik şiddete dair sosyal temsilleri anlamaktır. Bu amaçla, iki aşamalı karma yöntemli bir çalışma yürütülmüştür. Çalışmanın ilk aşamasında, namus adına kadına yönelik şiddetin kişilerin kendileri ve toplum tarafından nasıl algılandığı ve bu iki algı arasındaki olası fark niceliksel olarak araştırılmıştır. Normlarla ilgili yazında görüleceği üzere, insanlar temel olarak iki tür norm benimserler (Cialdini, Reno ve Kallgren, 1990). Bunlardan ilki olan betimsel norm, çevremizdeki insanların davranışlarına dair algılarımızı temel alır. Buyruksal norm ise, çevremizdeki insanların hangi davranışları onaylayıp hangi davranışları onaylamadıklarına dair algılarımıza dayanır. Bu nedenle, bu çalışmada erkek katılımcılara sorulan, hemcinslerinin eşlerine şiddet uygulama ihtimalleri betimsel norma, kadın katılımcılara sorulan, hemcinslerinin aldatma durumunda eşleri tarafından uygulanacak şiddeti onaylayıp onaylamayacakları buyruksal norma işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların namus adına kadına yönelik şiddete dair kendilerine yönelik algıları ile hemcinslerine yönelik algılarının erkeklerde yaygınlık (betimsel normlar), kadınlarda ise kabul edilebilirlik (buyruksal normlar) açısından farklılaşacağı öngörülmüştür. Çalışmanın ikinci aşamasında ise, namus adına kadına yönelik şiddete dair sosyal temsiller niteliksel olarak ele alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, katılımcıların namus cinayeti işleyeceği ve işlemeyeceği düşünülen kişileri nasıl algıladıkları araştırılmıştır.

Yöntem

Örnekleme ve İşlem

Araştırmaya Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde okuyan ve psikolojiye giriş dersi alan, farklı bölümlerde ve farklı sınıflarda olan 96 öğrenci (56 kadın, 40 erkek) ders kredisi karşılığında gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcıların yaşı 18 ile 27 arasında değişmektedir ($Ort. = 21.50, S = 1.78$).

Namus kavramıyla ilgili düşünceler üzerine bir sosyal psikoloji araştırması olarak tanımlanan çalışmada, veri ders saatinde tek bir oturumda toplanmıştır. Öncelikle cinsiyet ve yaşlarını belirtmeleri istenen katılımcılara “Aldatan eşini dövdü” başlıklı kurmaca bir gazete haberi sunulmuştur. Haberde, karısının telefon ve sosyal medya mesajlarından kendisini aldattığını öğrenen bir kocanın, karısına uyguladığı şiddeti haklı gördüğüne dair açıklamalarına yer verilmiştir. Haberi okuduktan sonra, erkek katılımcılara kendilerini haberdeki kocanın yerine koyduklarında aynı davranışı sergileme (eşini dövme) olasılıkları yüzde (%) olarak sorulmuştur. Ayrıca, erkek katılımcılardan Türkiye’de yaşayan erkeklerin yüzde (%) kaçının aynı durumda aynı davranışı sergileyeceğine dair tahminlerini belirtmeleri istenmiştir. Kadın katılımcılardan ise, haberdeki şiddete uğrayan eş yerinde olsalardı kocalarının tepkisini ne derecede haklı bulacaklarını ve Türkiye’de yaşayan kadınların yüzde (%) kaçının aynı durumda kocalarının tepkisini haklı bulacağına dair tahminlerini belirtmeleri istenmiştir. Son olarak, tüm katılımcılar, “*Sizce, namus cinayeti işleyen birisi nasıl özelliklere sahiptir? (Her türlü özelliği yazabilirsiniz)*” ve “*Sizce, nasıl bir insan namus cinayeti işlemez?*” açık uçlu sorularını yanıtlamışlardır.

Çalışmanın katılımcıların haber ile ilgili sorulara cevap verdiği niceliksel aşamasında, çoğulcu cehalet ile ilgili araştırma sorusuna yanıt aranmıştır. Karısının aldattığını öğrendiğinde ona fiziksel şiddet uygulama konusunda, erkek katılımcıların kendileri ile toplumdaki diğer hemcinslerinin aynı davranışı sergileme olasılığına dair tahminleri arasında çıkacak yüzde farkı, çoğulcu cehaletin söz konusu olduğunu gösterecektir. Benzer şekilde, kocasını aldattığı için şiddete uğrama konusunda, kadın katılımcıların kendileri ile toplumdaki diğer hemcinslerinin bu durumu ne derece haklı bulacaklarına dair tahminleri arasında çıkacak yüzde farkı, çoğulcu cehalette işaret edecektir. Özetle; katılımcıların kendilerine dair tahminleriyle hemcinslerine dair tahminleri arasındaki fark, çoğulcu cehalet formunda namus adına kadına yönelik şiddete dair temsilleri ortaya çıkaracaktır.

Çalışmanın katılımcıların namus cinayeti işleyeceği ve işlemeyeceği düşünülen kişilerin özellikleriyle ilgili açık uçlu sorulara cevap verdiği niteliksel aşamasında ise, namus cinayeti işleyenlere yönelik temsiller araştırılmıştır.

Analiz

Çalışmanın niceliksel kısmı için, IBM SPSS v.22.0 yazılımı kullanılmıştır. Niteliksel bölümde ise, metin olarak toplanan veriyi organize etmeye, kategorilere ayırmaya ve kodlamaya yardım eden, MAXQDA plus10 (MAXQDA, 2010) niteliksel araştırma yazılımından yararlanılmıştır.

Bulgular

Niteliksel Bulgular

Çalışmanın niceliksel aşamasının sonuçlarına göre, beklendiği gibi erkek katılımcıların hemcinslerinin aldatıldıklarını öğrendiklerinde eşlerine şiddet göstermelerine yönelik betimsel norm tahminleri ($Ort. = \%74.40, S = 18.08$) ile kendilerinin aynı durumda verecekleri tepki ($Ort. = \%19.43, S = 10.37$) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır, $t_{39} = -11.77, p < .001$. Diğer bir ifadeyle; erkek katılımcılar, aldatılmaları durumunda şiddet gösterme ihtimallerinin, aynı durumda toplumdaki diğer erkeklerin şiddete başvurma ihtimalinden anlamlı olarak daha düşük olduğunu belirtmişlerdir. Yine beklenen şekilde, kadın katılımcıların, hemcinslerinin eşlerinin on-

ları aldatıldıklarını öğrendiklerinde karşılaştıkları şiddetli haklı bulma olasılığı, yani, buyruksal norm tahminleri ($Ort. = \%57.66, S = 23.14$) ile kendilerinin aynı durumda verecekleri tepki ($Ort. = \%16.34, S = 21.13$) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır, $t_{55} = -13.22, p < .001$. Diğer bir deyişle, erkek katılımcılar gibi kadın katılımcılar da çoğulcu cehalet örneği göstererek, eşlerini aldatmaları durumunda şiddete uğramayı haklı bulma ihtimallerinin, aynı durumda toplumdaki diğer kadınların haklı bulma ihtimalinden anlamlı olarak daha düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Niteliksel Bulgular

Namus cinayeti işleyen ve işlemeyen kişilerin temsillerinin ele alındığı çalışmanın niteliksel aşamasında, katılımcıların bu kişileri tanımlarken çok geniş bir yelpazeden yararlandıkları; ancak belirtilen bu çok çeşitli tanımlamaların belirli kategorilerde toplandığı görülmüştür.

“Sizce, namus cinayeti işleyen birisi nasıl özelliklere sahiptir?” sorusuna verilen cevaplar, bireysel ve sosyal özellikler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır (bkz. Tablo 1). Katılımcıların belirttiği bireysel özellikler

Tablo 1. Namus Cinayeti İşlediği Düşünülen Kişilere Dair Sosyal Temsiller

Kategori	n	%	Kategori	n	%
<i>Bireysel Özellikler (Toplam = 291)</i>					
Sinirli/öfkeli	36	12.37	Sorunlu bir geçmişi olan	5	1.72
Cahil/eğitimsiz	29	9.97	Vicdansız	5	1.72
Geleneksel, geleneklere bağlı	16	5.50	Muhafazakar	5	1.72
Dar düşünceli, geri kafalı	16	5.50	Sevgisiz	4	1.37
Anlayışsız/düşüncesiz/empati yoksunu	15	5.15	Kaba	4	1.37
Şiddet yanlısı, acımasız	15	5.15	Kişiliği bozuk/zayıf	4	1.37
Bilinçsiz, mantıksız - zekasız	13	4.47	Maddi sıkıntıları olan	3	1.03
Bencil, egoist	13	4.47	Kindar	3	1.03
Yobaz, bağınaz, tutucu	12	4.12	İletişimi zayıf	3	1.03
Dini değerlere bağlı, inancı yüksek	11	3.78	Sert	3	1.03
Psikolojik sorunları olan	10	3.44	Güçlü, cesur	3	1.03
Kendine güveni olmayan	9	3.09	Aşırı sahiplenici, kontrolcü	2	0.69
Fevri, sabırsız	7	2.41	Soğukkanlı	2	0.69
Kıskanç	6	2.06	Duygusal	2	0.69
Yetersiz, aciz	6	2.06	Erkek	2	0.69
Kontrolsüz	6	2.06	Diğer (örn., sevgisiz, kindar, vb.)	21	7.22
<i>Sosyal Özellikler (Toplam = 51)</i>					
Toplumdan etkilenen	22	43.14	Namusa önem veren	4	7.84
Cinsiyetçi olan	12	23.53	Ahlaki değerlere önem veren	3	5.88
İnsani değerlere önem vermeyen	7	13.73	Aileye önem veren	3	5.88

arasında “sinirli/öfkeli” (n = 36), “cahil/eğitimsiz” (n = 29), “geleneksel, geleneklere bağlı” (n = 16) ve “dar düşünceli, geri kafalı” (n = 16) en sık rastlanan ifadelerdir.

“Anlayışsız/düşüncesiz/empati yoksunu” (n = 15), “şiddet yanlısı, acımasız” (n = 15), “bilinçsiz, mantıksız – zekasız” (n = 13), “bencil, egoist” (n = 13), “yobaz, bağnaz, tutucu” (n = 12), “dini değerlere bağlı, inancı yüksek” (n = 11), “psikolojik sorunları olan” (n = 10), “kendine güveni olmayan” (n = 9), “fevri, sabırsız” (n = 7), “kıskanç” (n = 6), “yetersiz, aciz” (n = 6) ve “kontrolsüz” (n = 6) ise orta sıklıkta rastlanan ifadelerdir.

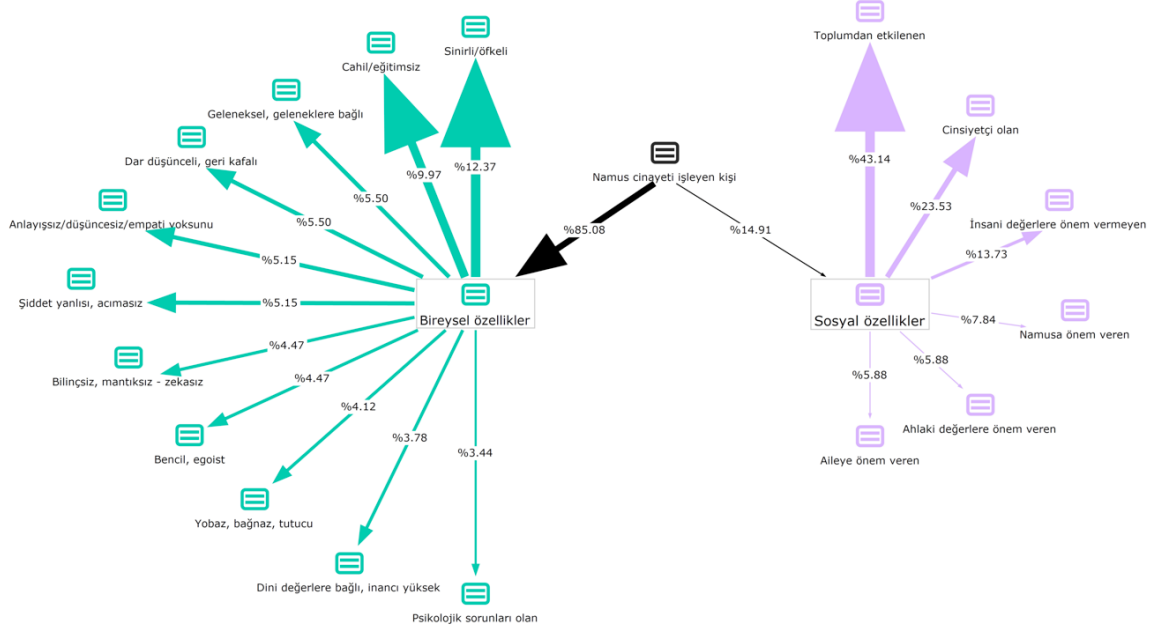
Bu özelliklere ek olarak, katılımcılar, görece az sıklıkta da olsa çok çeşitli özelliklere değinmişlerdir. Bunlar “sorunlu bir geçmişi olan” (n = 5), “vicdansız” (n = 5), “muhafazakar” (n = 5), “sevgisiz” (n = 4), “kaba” (n = 4), “kişiliği bozuk/zayıf” (n = 4), “maddi sıkıntıları olan” (n = 3), “kindar” (n = 3), “iletişimi zayıf” (n = 3), “sert” (n = 3) ve “aşırı sahiplenici, kontrolcü” (n = 2) gibi çoğunun olumsuz olduğu, ama aynı zamanda “güçlü, cesur” (n = 3), “soğukkanlı” (n = 2) ve “duygusal” (n = 2) gibi olumlu denebilecek ifadelerin de olduğu özelliklerdir.

Bunların yanı sıra, yukarıda bahsedilen kategorilere girmeyen *gururuna çok düşkün, kaybetmeyi kendine yediremeyen, çevresindekilere karşı şüpheli, olayları*

derinliğine araştıran ve özgürlüğüne düşkün olmayan gibi bireysel özellikler de katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcıların *şerefsiz, pislüğün teki ve maganda* gibi hakaret sayılabilecek ifadeleri kullandığı da görülmüştür. Ayrıca, katılımcılar tanımlarında *iri göbekli ve büyük* gibi fiziksel özelliklere de değinmiştir.

Bireysel özelliklere ek olarak, katılımcılar namus cinayeti işleyen kişileri, *sosyal özelliklerle* de betimlemiştir. Bunlar arasında “toplumdan etkilenen” (n = 22) başlıca ifade edilen özellik olmuştur. Bu ifadeyi, “cinsiyetçi olan” (n = 12) ve “insani değerlere önem vermeyen” (n = 7) tanımları takip etmiştir. Ayrıca, “namusa önem veren” (n = 4), “ahlaki değerlere önem veren” (n = 3) ve “aileye önem veren” (n = 3) kişilerin de namus cinayeti işleyeceği düşünülmüştür. Namus cinayeti işleyebilecek kişilere dair bireysel ve sosyal özellikleri içeren, Maxqda programı kullanılarak hazırlanan temsil haritası Şekil 1’de görülebilir.

“Sizce, nasıl bir insan namus cinayeti işlemez?” sorusuna verilen cevaplar da, ilk soruda olduğu gibi, bireysel ve sosyal özellikler olmak üzere iki kategoride toplanmıştır (bkz. Tablo 2). Katılımcıların belirttiği *bireysel özellikler* arasında “akıllı, mantıklı, bilinçli” (n = 35), “eğitilmiş, kültürlü” (n = 35), “sakin, soğukkanlı” (n = 15) ve “çağdaş, aydın, açık görüşlü” (n = 14) en sık rastlanan ifadelerdir.

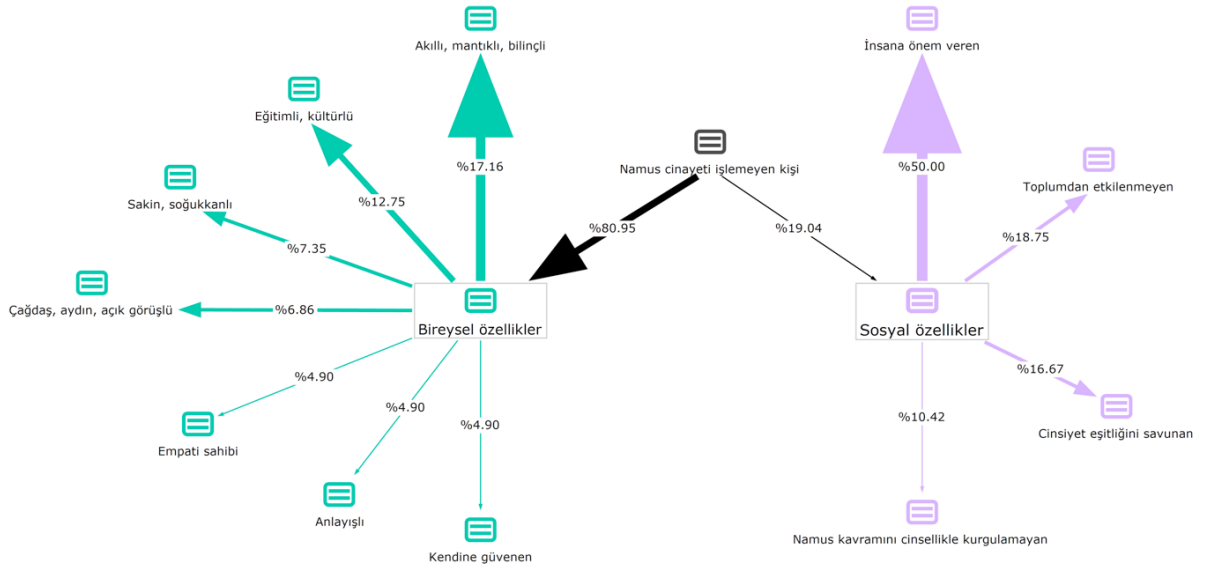

Şekil 1. Namus Cinayeti İşleyen Kişilere Yönelik Bireysel ve Sosyal Temsiller Haritası

Not. Bireysel özellikler arasında en az 10 kere, sosyal özellikler arasında en az 3 kere söylenen ifadeler haritaya dahil edilmiştir.

Tablo 2. Namus Cinayeti İşlemeyeceği Düşünülen Kişilere Dair Sosyal Temsiller

Kategori	n	%	Kategori	n	%
<i>Bireysel Özellikler (Toplam = 204)</i>					
Akıllı, mantıklı, bilinçli	35	17.16	İnançlı	4	1.96
Eğitilmiş, kültürlü	26	12.75	Sabırlı	4	1.96
Sakin, soğukkanlı	15	7.35	Naif	4	1.96
Çağdaş, aydın, açık görüşlü	14	6.86	İyi kalpli	3	1.47
Empati sahibi	10	4.90	Bir hayat görüşü olan	3	1.47
Anlayışlı	10	4.90	Egoist olmayan	2	0.98
Kendine güvenen	10	4.90	Onurlu	2	0.98
Vicdanlı	9	4.41	Sorumluluk sahibi	2	0.98
Çözüm odaklı, sorunlarla baş edebilen	8	3.92	İletişimi güçlü	2	0.98
Kontrollü	8	3.92	Karakterli, ahlaklı	2	0.98
İyi bir aile geçmişli olan	5	2.45	Korkak	2	0.98
Bireyci, bencil	5	2.45	Dini inancı olmayan	2	0.98
Aldatmış, aldatma potansiyeli olan	5	2.45	Diğer (örn., güçlü, yardımsever, vb.)	8	3.92
Şiddeti çözüm olarak görmeyen	4	1.96			
<i>Sosyal Özellikler (Toplam = 48)</i>					
İnsana önem veren	24	50.00	Namus kavramını cinsellikle kurgulamayan	5	10.42
Toplumdan etkilenmeyen	9	18.75	Farklılıklara ve özgürlüklere saygılı	2	4.17
Cinsiyet eşitliğini savunan	8	16.67			

Şekil 2. Namus Cinayeti İşlemeyen Kişilere Yönelik Bireysel ve Sosyal Temsiller Haritası

Not. Bireysel özellikler arasında en az 10 kere, sosyal özellikler arasında en az 3 kere söylenen ifadeler haritaya dahil edilmiştir.

“Empati sahibi” ($n = 10$), “anlayışlı” ($n = 10$), “kendine güvenen” ($n = 10$), “vicdanlı” ($n = 9$), “çözüm odaklı, sorunlarla baş edebilen” ($n = 8$) ve “kontrollü” ($n = 8$) ise orta sıklıkta rastlanan ifadelerdir.

Bu özelliklere ek olarak, katılımcılar, görece az sıklıkta da olsa çok çeşitli özelliklere değinmişlerdir. Bunlar “iyi bir aile geçmişine sahip” ($n = 5$), “şiddeti çözüm olarak görmeyen” ($n = 4$), “inançlı” ($n = 4$), “sabırlı” ($n = 4$), “naiif” ($n = 4$), “iyi kalpli” ($n = 3$), “bir hayat görüşü olan” ($n = 3$), “egoist olmayan” ($n = 3$), “onurlu” ($n = 2$), “sorumluluk sahibi” ($n = 2$), “iletişimi güçlü” ($n = 2$) ve “karakterli, ahlaklı” ($n = 2$) gibi çoğunun olumlu olduğu, ama aynı zamanda “bireyci, bencil” ($n = 5$), “aldatmış, aldatma potansiyeli olan” ($n = 5$) ve “korkak” ($n = 2$) gibi olumsuz denebilecek ifadelerin de olduğu özelliklerdir.

Bunların yanı sıra, yukarıda bahsedilen kategorilere girmeyen *güçlü, adaletli, yardımsever, büyük şehirde yaşamını sürdüren, yüksek yaşam kalitesi olan ve sorumsuz* gibi bireysel özellikler de katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

Bireysel özelliklere ek olarak, katılımcılar namus cinayeti işlemez kişiler, *sosyal özelliklerle* de betimlemiştir. Bunlar arasında “insana önem veren” ($n = 24$) başlıca ifade edilen özellik olmuştur. Bu ifadeyi, “toplumdan etkilenmeyen” ($n = 9$) ve “cinsiyet eşitliğini savunan” ($n = 8$) tanımları takip etmiştir. Ayrıca, “namus kavramını cinsellikle kurgulamayan” ($n = 5$) ve “farklılıklara ve özgürlüklere saygılı” ($n = 2$) olan kişilerin de namus cinayeti işlemez kişiler olarak düşünülmüştür. Namus cinayeti işlemez kişilere dair bireysel ve sosyal özellikleri içeren, Maxqda programı kullanılarak hazırlanan temsil haritası Şekil 2’de görülebilir.

“*Sizce, nasıl bir insan namus cinayeti işlemez?*” sorusuna cevap olarak iki katılımcı herkesin namus cinayeti işleyebileceğini, katılımcının kendi ifadesiyle “*her insanın işleme potansiyeli*” olduğunu belirtmiştir.

Tartışma

Bu araştırmada, iki aşamalı karma yöntemli bir çalışma ile namus adına kadına yönelik şiddete dair sosyal temsiller incelenmiştir. Araştırmanın birinci kısmında niceliksel bir yöntemle namus temelli erkek şiddetinde çoğulcu cehalet olup olmadığı ele alınırken, ikinci kısmında namus cinayeti işleyeceği ve işlemez olduğu düşünülen kişilere yönelik temsiller niteliksel olarak araştırılmıştır. Bulgular, yazında bulunan çoğulcu cehalet ve namus temelli erkek şiddetini destekler niteliktedir.

Araştırmanın birinci kısmında, bulgular, çalışma örnekleminde namus adına kadına yönelik şiddete dair bireysel algı ile betimsel ve buyruksal norm algılarının farklılaştığını göstermiştir. Erkek katılımcılar, hemcinslerinin eşlerine şiddet uygulama ihtimallerinin kendi eş-

lerine şiddet uygulamaları ihtimalinden daha yüksek olduğunu belirtirken, kadın katılımcılar kendilerine göre, hemcinslerinin aldatma durumunda kocaları tarafından gelecek şiddeti daha haklı bulacağını ifade etmiştir.

Çoğulcu cehalet olarak adlandırılan bu algı farklılığı, namus cinayetleriyle mücadelede engel teşkil edebilir. Bireylerin kendi tepkilerinin diğerlerinin tepkilerinden farklı olacağına yönelik algıları, yani her ne kadar bireysel olarak belirli bir davranışı yapmasalar da, diğer herkesin yapacağını varsaymak, istenmeyen sosyal davranışların sürdürülmesinde etkili olabilir (Miller ve McFarland, 1987). Örneğin, yürütülen bir çalışmada, otel müşterilerine doğayı korumak adına havluları tekrar kullanmaları önerildiğinde bu uyarının çok işe yaradığı, ancak “Siz de çevreyi korumaya yardım eden misafirlerimiz arasına katılın” gibi bir cümle eklendiğinde misafirlerin %75’inin havluları tekrar kullandığı gözlemlenmiştir (Aronson, Wilson ve Akert, 2010). Yani kişilerin davranışlarını etkilemede betimsel normlar oldukça etkili olmaktadır. Bu nedenle bireyler, şiddet içerikli davranışları içselleştirmeseler bile, aldatılma gibi namusa yönelik tehdit algılandığında durumlarda şiddeti bir norm olarak algılayabilir ve sürdürülebilirler (Vandello ve ark., 2009). Benzer şekilde, kadın katılımcıların, kadının eşini aldatması durumunda erkek şiddetinin kabul edilebileceği normatif algısı da sorunun ortaya çıkarılması ve çözümünde engel oluşturabilir. Şiddetin, normatif olmadığı durumlar da dahil olmak üzere, normatif algılanması, şiddete yönelik kişisel tutumlardan daha baskın olabilir. Özetle, bireylerin kişisel değerleri namusa yönelik tehdit gelmesi durumunda şiddete yönelmemesini gerektirse de algılanan sosyal normlar – diğerlerinin şiddete başvuracağı algısı – şiddeti doğurabilir, destekleyebilir ve sürdürebilir.

Araştırmanın ikinci kısmında, namus cinayeti işleyeceği ve işlemez olduğu düşünülen kişilere yönelik sosyal temsillere bakılmıştır. Araştırma bulgularının yazındaki bulgularla kısmen uyduğu görülmektedir. Katılımcıların “*Sizce, namus cinayeti işleyen birisi nasıl özelliklere sahiptir?*” ve “*Sizce, nasıl bir insan namus cinayeti işlemez?*” sorularına verdikleri cevapların bireysel ve sosyal özellikler olarak iki ana başlıkta toplandığı görülmüştür. Katılımcılar her iki soruda da sosyalden çok bireysel özellikleri vurgulamıştır. Bu da, katılımcılarda namus cinayetleri açısından bireysel özelliklerin sosyal özelliklere göre daha fazla etkili olduğuna yönelik algıya işaret etmektedir. Bu bulgu, katılımcıların namus cinayeti işleyen ya da işlemez kişileri, toplum içinde yetişip, değer ve tutumlar edinen bir birey olarak algılamaktan ziyade toplumdaki bağımsız bireyler olarak algıladıklarını göstermektedir. Namus ve namus temelli şiddet ile ilgili yürütülen araştırmalar katılımcıların algısını kısmen doğrular niteliktedir. Araştırmalar, katılımcıların da ifade ettiği gibi, dindarlık, muhafazakarlık, geleneksellik

ve düşük eğitim seviyesi gibi bireysel özelliklerin namus ve namus temelli şiddetle olumlu yönde ilişkili olduğunu gösterirken (bkz., Ceylan, 2016; Glick ve ark., 2015; Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013), katılımcıların sosyal temsillerinin aksine namus cinayeti işleyen kişilerin patolojik boyutta herhangi bir psikolojik sorunlarının olmadığını göstermektedir (Bağlı ve Özensel, 2011). Ayrıca, sosyal özellikler değerlendirildiğinde, katılımcıların sosyal temsillerini doğrular nitelikte cinsiyetçilik özelliği birçok araştırmada namus ve namus temelli şiddetle olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (Glick ve ark., 2015; Işık, 2008). Sonuç olarak, katılımcıların namus cinayeti işleyen kişilerle ilgili sosyal temsillerinin kısmen doğru ancak kısmen de yanlış olabileceği gözlemlenmiştir.

Bireysel özellikler kategorisinde, namus cinayeti işleyenlere yönelik sosyal temsillerde, çoğunlukla çeşitli olumsuz özelliklerin yer aldığı; sinirli/öfkeli, cahil/editsimsiz, geleneksel/geleneklere bağlı ve dar düşünceli/geri kafalı olmak gibi durumların vurgulandığı görülmektedir. Namus cinayeti işlemeyenlere yönelik sosyal temsillerde ise akıllı, mantıklı, bilinçli, eğitimli, kültürlü, sakin, soğukkanlı ve çağdaş, aydın, açık görüşlü olma gibi olumlu özellikler öne çıkmıştır.

Genel olarak bakıldığında, sinirli/öfkeli olma ve akıllı/mantıklı/bilinçli olmanın namus cinayeti işleme ve işlememede en önemli özellikler olarak algılandığı görülmektedir. Sinirli/öfkeli olmanın bir temsil olarak vurgulanması, namus cinayetinin meşrulaştırılabileceğine işaret etmektedir. Başka bir deyişle, kişilerin öfkesine hakim olamayarak cinayet işlediğini düşünme, failin sorumluluğunu azaltan bir algı yaratabilir.

Katılımcılar verdikleri yanıtlarda editsimsiz olmanın namus cinayetlerine neden olabileceğini belirtmişlerdir. Katılımcıların sosyal temsillerini destekler nitelikte, namus cinayetinden hüküm giymiş 190 kişiyle yapılan bir araştırmada (Bağlı ve Özensel, 2011) mahkumların çoğunun ilk ve orta okul mezunu olduğu ifade edilirken, ebeveynlerinin eğitim durumunun ise Türkiye ortalamasının altında olduğu görülmüştür. Ancak, araştırma bulguları eğitimli kişilerin de namus cinayeti işlediğini göstermektedir (Bağlı ve Özensel, 2011). Eğitimin namus temelli cinayeti engelleyebileceği algısı çoğunlukla gerçeği yansıtsa da, eğitim ve kültüre yapılan vurgu, katılımcıların hepsinin üniversite öğrencisi olduğu göz önünde bulundurulduğunda, çoğulcu cehalet algısına işaret ediyor olabilir. "Eđitimsizler yapar ama eğitimliler yapmaz" algısı katılımcıların ben yapmam ama diğerleri yapar anlayışının yansımaları olarak yorumlanabilir.

Katılımcıların, namus temelli şiddeti desteklediğini düşündükleri geleneklere bağlılık, dar düşünceli olma ve geri kafalı olma gibi özelliklerin de ilgili yazında namus ve namus temelli şiddetle ilişkilendirildiği görülmektedir (bkz., Bağlı ve Özensel, 2011; Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013). Bağlı ve Özensel'in (2011) görüşme

yaptığı çoğu mahkum, geleneklere bağlı olmanın önemini vurgulamış ve bu geleneklerden sapanların cezalandırılmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.

Sosyal özellikler kategorisinde ise, namus cinayeti işleyenlere yönelik temsillerde toplumdan etkilenme, cinsiyetçi olma ve insani değerlere önem vermeme vurgulanırken, namus cinayeti işlemeyenlere yönelik temsillerde insana önem verme, toplumdan etkilenmeme ve cinsiyet eşitliğini savunma özelliklerinin vurgulandığı görülmektedir. Katılımcıların bu temsilleri, ilgili yazındaki bulgularla tutarlıdır (Bağlı ve Özensel, 2011; Sakallı Uğurlu ve Akbaş, 2013). Sakallı Uğurlu ve Akbaş (2013), cinsiyetçiliğin ve ataerkilliğin namusla yakından ilişkili olduğunu ifade ederken, Bağlı ve Özensel (2011) namus cinayeti işlemekten hüküm giymiş mahkumların toplumsal normlara önem verdiklerini ve cinsiyet eşitsizliğini meşru kılan namus anlayışını benimsediklerini belirtmektedir.

Bulgular, cinayet işleyebilecek ve işlemeyecek kişilerin birbirinin karşıt anlamı olan özelliklerle tanımlandığını göstermektedir. Cinayet işleyen kişilere çeşitli olumsuz/istenmeyen özellikler atfedilirken, cinayet işlemeyen kişilere olumlu/istenir özellikler atfedilmiştir. Örneğin, namus cinayeti işleyen kişiler, editsimsiz, şiddet yanlısı, kendine güveni olmayan, kontrolsüz, vicdansız ve iletişimi zayıf gibi özelliklerle belirtilirken, namus cinayeti işlemeyen kişiler eğitimli, şiddeti çözüm olarak görmeyen, kendine güvenen, kontrollü, vicdanlı ve iletişimi güçlü gibi özelliklerle ifade edilmiştir. Sosyal özelliklerde de aynı durum görülmektedir. Toplumdan etkilenen, cinsiyetçi olan, insani değerlere önem vermeyen ve namusa önem veren gibi özelliklere karşıns insana önem veren, toplumdan etkilenmeyen, cinsiyet eşitliğini savunan ve namus kavramını cinsellikle kurgulamayan gibi özelliklerin atfedildiği görülmüştür. Bu durum, namus cinayeti işleyen ve işlemeyen kişilerin tamamen birbirinden farklı algılanabildiğini göstermektedir.

Dindarlık ve dindar olmama da namus cinayeti işleyen ve işlemeyen kişilere atfedilen karşıt anlamlı özelliklerden biridir. Katılımcılar namus cinayeti işleyebilecek kişiler için *dindar* ifadesini kullanırken, işlemeyecek kişileri ise *dindar olmayan* olarak tanımlamıştır. Katılımcıların algısını destekler nitelikte, dindarlık namus ve namus cinayetleri araştırmalarında öne çıkan konulardan biridir (örn., Anwar, 2006; Ceylan, 2016; Kortweg ve Yurdakul, 2009). Dini öğretilerin ve kuralların, kadın-erkek eşitsizliğini meşrulaştırdığı ve şiddeti makul kıldığı ifade edilse de (Anwar, 2006), dindarlığın tek başına namus cinayetlerini açıklayamayacağını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Sever ve Yurdakul, 2001). Bununla birlikte, namus cinayeti işleyen mahkumlar tarafından dindar olmanın önemli bir değer olarak vurgulanması katılımcıların sosyal temsillerini doğrular niteliktedir.

Sakallı Uğurlu ve Akbaş (2013), erkek egemenliğini benimseyen ataerkil kültürlerde namuslu bir erkeğin, sert, güçlü ve cesur olmasının beklendiğini, ailevi değerlerin namusun korunmasıyla ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde, bu çalışmada da bireysel ve sosyal özellikler tek tek incelendiğinde, namus cinayeti işleyebileceği düşünülen kişilere, “sert”, “güçlü/cesur”, “ahlaki değerlere önem veren” ve “aileye önem veren” özelliklerinin; namus cinayeti işlemeyen kişilere de “korkak” özelliğinin atfedildiği görülmektedir. Bu bağlamda, katılımcıların namus cinayeti işleyen kişileri olumsuz değerlendirdikleri de yine de ataerkil değerleri benimsediği ve savunduğu söylenebilir.

Bu araştırma, üzerinde çok durulmamış bir konuyu ele alarak, katılımcıların genel olarak çoğulcu cehalet algısıyla bireylerin sorundan uzaklaştığını ve sorumluluk hissetmediğini ve şiddet normunu geliştirip sürdürdüğünü göstermekle kalmayıp, ilgili yazına namus cinayeti işleyeceği ve işlemeyeceği düşünülen kişilere ilişkin temsiller hakkında bulgular da eklemiştir. Sonuç olarak, araştırma bulguları, namus cinayetleriyle mücadelede toplumda var olan sosyal temsillerin incelenmesinin ve bu temsillerin değiştirilmesine yönelik çalışmaların başlatılmasının önemini gözler önüne sermektedir. Bu açıdan, elde edilen bulgular, kadına yönelik namus temelli şiddetin detaylı incelenebilmesi için bir temel oluşturacaktır. Ancak, katılımcıların sadece ODTÜ öğrenci örnekleminde oluşması, bulguların dış geçerliğini kısıtlamaktadır. ODTÜ öğrencilerinin Türkiye’deki diğer üniversitelerde okuyan öğrencilere göre politik olarak daha liberal bir görüşe sahip olduğu bilinmektedir (Sakallı Uğurlu ve Glick, 2003). Bu durum, bulguların tüm öğrencilere genellenmesi açısından kısıtlılık yaratmaktadır. Araştırma sorularının ODTÜ dışındaki üniversitelerden öğrencilerle ve öğrenci olmayan ve daha geniş yaş aralığı olan örneklemlerde test edilmesiyle bulguların genellenebilirliği artırılabilir. Araştırma sorularının farklı örneklemlerde test edilmesi, farklı grupları karşılaştırma olanağı da sağlayacağından daha zengin bulgulara ulaşma imkanı tanıyacaktır.

Kaynaklar

- Allport, F. H. (1924). *Social psychology*. Boston: Houghton Mifflin.
- Anwar, E. (2006). *Gender and self in Islam*. Oxon: Routledge.
- Arın, C. (2001). Femicide in the name of honor in Turkey. *Violence against Women*, 7, 821-825.
- Aronson, E., Wilson, T. D. ve Akert, R. M. (2010). *Social psychology*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Awad, A. M. (2011). Virginity control and gender based violence in Turkey: Social constructionism of patriarchy, masculinity, and sexual purity. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 1, 105-110.
- Bağlı, M. ve Özensel, E. (2011). *Türkiye’de töre ve namus cinayetleri: Töre ve namus cinayeti işleyen kişiler üzerine sosyolojik bir araştırma*. İstanbul: Destek Yayınevi.
- Baker, N., Gregware, P. ve Cassidy, M. (1999). Family killing fields: Honor rationales in the murder of women. *Violence against Women*, 5, 164-184.
- Ceylan, S. (2016). *Social psychological predictors of violence against women in honor cultures*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Cialdini, R. B., Reno, R. R. ve Kallgren, C. A. (1990). A focus theory of normative conduct: Recycling the concept of norms to reduce littering in public places. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 1015-1026.
- Cirhinlioglu, F., Aktas, V. ve Öner-Özkan, B. (2006). Sosyal Temsil Kuramına genel bir bakış. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 163-174.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı (2006). *Töre ve namus cinayetleri raporu*.
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512.
- Glick, P., Sakallı-Uğurlu, N., Akbaş, G., Metin-Orta, İ. ve Ceylan, S. (2015). Why do women endorse honor beliefs? Ambivalent sexism and religiosity as predictors. *Sex Roles*, doi: 10.1007/s11199-015-0550-5
- Halbesleben, J. R. B. (2009). The role of pluralistic ignorance in the reporting of sexual harassment. *Basic and Applied Social Psychology*, 31, 210-217. doi: 10.1080/01973530903058284
- Hines, D., Saris, R. N. ve Throckmorton-Belzer, L. (2002). Pluralistic ignorance and health risk behaviors: Do college students misperceive social approval for risky behaviors on campus and in the media? *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 2621-2640.
- Işık, R. (2008). *The predictors of understanding of honor and attitudes toward honor related violence: Ambivalent sexism and system justification*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Kadın Cinayetleri (b.t.). 27 Şubat 2016, <http://kadincinayetleri.org/>
- Katz, D. ve Allport, F. H. (1931). *Student attitudes: A report of the Syracuse University research study*. Syracuse, NY: Craftsman Press.
- Korteweg, A. ve Yurdakul, G. (2009). Islam, gender, and immigrant integration: Boundary drawing in discourses on honour killing in the Netherlands and Germany. *Ethnic and Racial Studies*, 32, 218-238.
- Kweskin, P. (2013). *Honor diaries*. United States: Brainstorm Media.
- Latané, B. ve Darley, J. M. (1970). *The unresponsive bystander: Why doesn't he help?* New York: Appleton-Century-Crofts.
- MAXQDAplus (Version 10) [Computer Software]. (2011). <http://www.maxqda.com/>
- Miller, D. T. ve McFarland, C. (1987). Pluralistic ignorance: When similarity is interpreted as dissimilarity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 298-305.
- Miller, D. T. ve Prentice, D. (1994). Collective errors and errors about the collective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 541-550.
- Moscovici, S. (1984). The phenomenon of social representations. R. Farr ve S. Moscovici, (Ed.), *Social representations* içinde (3-69). Cambridge: Cambridge Press.
- Moscovici, S. (1988). Notes towards a description of social representations. *European Journal of Social Psychology*,

- 18(3), 211-250.
- Nisbett, R. E. ve Cohen, D. (1996). *Culture of honor: The psychology of violence in the South*. Boulder, CO: Westview Press.
- Okyay, G. (2007). *Women victimization: In the case of family honor in Turkey*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Patel, S. ve Gadit, M. (2008). Karo-Kari: A form of honour killing in Pakistan. *Transcultural Psychiatry*, 45, 683-694.
- Prentice, D. A. ve Miller, D. T. (1993). Pluralistic ignorance and alcohol use on campus: Some consequences of misperceiving the social norm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 243-256.
- Prentice, D. A. ve Miller, D. T. (1996). Pluralistic ignorance and the perpetuation of social norms by unwitting actors. M. Zanna, (Ed.), *Advances in experimental social psychology* içinde (161-209). San Diego: Academic Press.
- Sakallı Uğurlu, N. ve Akbaş, G. (2013). Namus kültürlerinde "namus" ve "namus adına kadına şiddet": Sosyal psikolojik açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 76-91.
- Sakallı Uğurlu, N. ve Glick, P. (2003). Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage in premarital sex in Turkey. *Journal of Sex Research*, 40(3), 296-302.
- Savitsky, K., Epley, N. ve Gilovich, T. (2001). Do others judge us as harshly as we think? Overestimating the impact of our failures, shortcomings, and mishaps. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 44-56.
- Sever, A. ve Yurdakul, G. (2001). Culture of honor, culture of change: A feminist analysis of honor killings in Turkey. *Violence against Women*, 7, 964-998.
- Schroeder, C. M. ve Prentice, D. A. (1998). Exposing pluralistic ignorance to reduce alcohol use among college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 28, 2150-2180.
- Türk Dil Kurumu Çevrimiçi Sözlük. 11 Ağustos 2015, <http://www.tdk.gov.tr/>
- Türkiye İnsan Hakları Başkanlığı 2007 Namus Cinayetleri Raporu (2008). 26 Ağustos 2015, http://www.tihk.gov.tr/www/files/tore_namus_cinayetleri_raporu_06_08_2008.pdf
- Uluslararası Af Örgütü (2004). *Turkey: Women confronting family violence*. 15 Ağustos 2015, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur44/013/2004/en/>
- United Nations (2010). *Impunity for domestic violence, 'honour killings' cannot continue*. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=33971&Cr=violence+against+women&Cr1#.UKpKmrucGM4>
- Van Boven, L. (2000). Pluralistic ignorance and political correctness: The case of affirmative action. *Political Psychology*, 21, 267-276.
- Vandello, J. A. ve Cohen, D. (2003). Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 997-1010.
- Vandello, J. A. ve Cohen, D. (2004). When believing is seeing: Sustaining norms of violence in cultures of honor. M. Schaller ve C. Crandall, (Ed.), *The psychological foundations of culture* içinde (281-304). New York: Lawrence Erlbaum.
- Vandello, J. A., Cohen, D. ve Ransom, S. (2008). US Southern and Northern differences in perceptions of norms about aggression: Mechanisms for the perpetuation of a culture of honor. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39, 162-177.
- Vandello, J. A., Ransom, S., Hettinger, V. E. ve Askew, K. (2009). Men's misperceptions about the acceptability and attractiveness of aggression. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(6), 1209-1219.

Summary

Social Representations about Honor-Based Violence against Women: A Mixed Methods Study

Suzan Ceylan

Canay Doğulu

Gülçin Akbaş

Middle East Technical University Middle East Technical University Middle East Technical University

Honor cultures are characterized by valuing of male power and toughness, desire to dominate and control women, desire for revenge in cases of humiliation, and expecting women to obey and be sexually pure and modest. Turkey is considered to be an honor culture as it embodies these characteristics in gender relations (Glick, Sakallı-Uğurlu, Akbaş, Metin Orta, & Ceylan, 2015; Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013). In honor cultures, women's sexual purity is threatened by a variety of acts such as adultery, divorce, rape, and flirting (Arin, 2001) and also by seemingly ordinary acts like talking long on the phone and requesting a song on the radio (Amnesty International, 2004).

Honor-Based Violence against Women

Honor-based violence against women is used as a tool that enables men to sexually and socially control and dominate women (Okuy, 2007; Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013; Vandello & Cohen, 2003). In honor cultures, when honor is threatened, violence against women is viewed as compensation for the experience of negative feelings such as shame, anger, and humiliation as well as for the negative consequences of honor threat (Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013). Thus, being an honor culture might pave the way for honor-based violence against women and honor killing. Approximately 5000 people are killed in the name of honor each year (United Nations, 2010). In Turkey, during the years 2003 and 2007, each year over 200 people died as victims of honor killing (National Human Rights Institution of Turkey, 2008). Research conducted with university students has shown that even the young and educated population can elicit positive attitudes towards honor and honor-based violence (e.g., Ceylan, 2016; Işık, 2008; Sakallı Uğurlu & Glick, 2003).

Social Representations about Honor-Based Violence against Women

Social representations influence thoughts and be-

haviors and also give meaning to beliefs and attitudes of behaviors in social settings to the extent that they are shared and experienced (Moscovici, 1988). Understanding social representations of honor-based violence against women is important to address necessary steps to solve the problem of honor killing. In Turkey, people who commit honor crimes are in general not perceived negatively by their families and social environment, still, how they are perceived by people outside their social circle is yet unknown (Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013).

Social norm studies have shown that individuals can have misperceptions about how the collective views a particular issue (Miller & McFarland, 1987; Miller & Prentice, 1994, e.g., Hines, Saris, & Throckmorton-Belzer, 2002; Prentice & Miller, 1993; Savitsky, Epley, & Gilovich, 2001). Individuals' misperception that their views are different from the prevailing view of the collective is referred to *pluralistic ignorance* (Miller & McFarland, 1987; Miller & Prentice, 1994; Prentice & Miller, 1996). Being a prevalent perception error in social life, pluralistic ignorance is essentially based on the view that one's beliefs, perceptions, and feelings are not shared by his or her peers or by the community that one is part of. Hence, one can believe that although he or she does not personally endorse a particular norm, it is greatly endorsed by the rest of the society. This belief, in turn, might contribute to the perpetuation of unpopular social norms, such as alcohol consumption and reporting of sexual violence (Miller & McFarland, 1987; Miller & Prentice, 1994; Prentice & Miller, 1996). Research investigating pluralistic ignorance about honor-based violence against women points out that having the misperception that the collective approves of violence though they do not might contribute to perpetuation and legitimization of violence norm (Vandello & Cohen, 2004; e.g., Vandello, Cohen, & Ransom, 2008).

The aim of the present research is to understand social representations about honor-based violence against women among university students in Turkey. To this end,

a two-step mixed methods study was carried out. In the quantitative part of the study, pluralistic ignorance related to honor-based violence was investigated by addressing descriptive norm perceptions of male participants and injunctive norm perceptions of female participants. In the qualitative part of the study, participants' social representations about people considered to commit or not to commit honor-based femicide were explored.

Method

Participants and Procedure

A total of 96 students (56 female, 40 male; $M_{\text{age}} = 21.50$) from Middle East Technical University (METU), enrolled in introductory psychology courses, participated in the study for course credit.

In the scope of this study, a scenario was written as a newspaper clipping in which a husband perpetrated violence against his wife because she was cheating on him, and made statement justifying his violent behavior. After reading this news, male participants were asked to indicate the possibility of behaving in the same manner as the husband did, when they put themselves in the husband's place. Male participants were also asked to guess the percentage of the other males in Turkey who would behave in the same manner as the husband did. Female participants were asked to indicate to what extent they would acknowledge the husband to be right, when they put themselves in the wife's place, and to guess to what extent other females in Turkey would acknowledge the husband to be right. Afterwards, all participants were asked to answer two open-ended questions: "In your opinion, what kind of characteristics a person who committed honor crime has?" and "In your opinion, what kind of a person would not commit honor crime?"

Analysis

SPSS v22.0 was used to conduct quantitative analyses and MAXQDA plus10 was used to perform qualitative analyses.

Results

Quantitative Results

As expected, the descriptive norm difference between the percentage of male participants' exhibiting same behavior with the husband in the news ($M = \%19.43$, $SD = 30.37$) and their estimates regarding other males in Turkey ($M = \%74.40$, $SD = 18.08$) was found to be statistically significant, $t_{39} = 11.77$, $p < .001$. Similarly, as expected, the injunctive norm difference between the possibility of female participants' justifying the husband ($M = \%16.34$, $SD = 21.13$) and their estimates regarding other females in Turkey ($M = \%57.66$,

$SD = 23.14$) was found to be statistically significant $t_{55} = 13.22$, $p < .001$.

Qualitative Results

In the qualitative analyses, social representations regarding people who would and who would not commit honor crime have been examined. Overall, the results showed that a person who would commit an honor crime might have such features: *angry, traditional, illiterate/uneducated, bigoted/narrow-minded, highly religious, insecure, being under the influence of society, violence prone, having psychological problems, not giving importance to humanitarian values, and considering men superior to women*. On the other hand, participants reported that a person who is *conscientious, quiet/calm, educated/well-informed, attaching importance to human values, self-confident, understanding, contemporary/intellectual, intelligent/logical, respectful, establishing empathy toward others, and advocating gender equality* would not commit an honor crime.

Discussion

The present research explored social perceptions about violence against women for the sake of honor with a two-step mixed methods study. In the quantitative part, pluralistic ignorance related to honor-based violence was explored while in the qualitative part participants' social representations about people considered to commit or not commit honor-based femicide were explored.

Results of the first part provided support for presence of pluralistic ignorance. Although both females and males do not internalize violent behavior, when they feel threat against honor they may perceive violence as a norm and perpetrate it (Vandello et al., 2009). In the second part, two main categories, namely, individual and social characteristics were obtained. Compared to social characteristics, individual ones were more frequently emphasized implying that participants evaluated others as independent agents rather than social beings whose values and attitudes are shaped by social norms.

Past studies about honor supported some perceptions of the participants. On the one hand, studies show that conservatism, traditionalism, and lower levels of education are positively related with honor and honor-related violence (see Ceylan, 2016; Glick et al., 2015; Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013). On the other hand, contrary to participants' perceptions, studies show that individuals who committed honor-based femicide do not have serious psychological problems (Bağlı & Özensel, 2011). Considering social characteristics, supporting participants' accounts, sexism has been established as associated with endorsement of honor and honor-related violence (Glick et al., 2015; Işık, 2008).

Investigation of individual characteristics observed in social representations revealed that people who are considered to commit honor-based-femicide are mostly evaluated as having negative individual characteristics while positive characteristics were emphasized for people who are considered to not commit honor-based-femicide.

Indication of irritable/angry as a socially represented characteristic may justify honor-based violence. Evaluating honor-based crime as a result of perpetrator's unpreventable anger may reduce perceptions about perpetrator's responsibility. Traditional/observant of customs, and small minded/narrow-minded characteristics listed by participants as promoting honor-based violence were established as attributes associated with honor (see Bağlı & Özensel, 2011; Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013). Most of the perpetrators that the researchers (Bağlı & Özensel, 2011) interviewed stressed the importance of being traditional and stated that violations of traditions require punishment.

Although participants stated that uneducated individuals commit honor-based violence, past research revealed that educated individuals also commit femicide (Bağlı & Özensel, 2011). Even though education can prevent honor-based violence to some extent, participants' emphasis on education may reflect their pluralistic ignorance, i.e., perceiving themselves as educated individuals having no tendency to commit honor crimes while perceiving relatively uneducated others as prone to commit honor crimes.

Investigation of social characteristics observed in social representations revealed that while people who are considered to commit honor-based-femicide were mostly evaluated as being open to normative influences, being sexist, and disregarding humanitarian values; people who are considered to not commit honor-based-femicide were evaluated as valuing individual, being less open to normative influences, and defending gender equality. Participants' social representations are consistent with relevant literature showing that sexism and patriarchy are closely associated with honor (Sakallı Uğurlu &

Akbaş, 2013) and showing that perpetrators of honor-based femicide attach great importance to social norms and internalize honor construct (Bağlı & Özensel, 2011).

Findings revealed that people committing honor crimes were perceived completely different from people not committing honor crimes. For instance, religiosity was attributed to people considered to commit honor crimes while not being religious is attributed to people considered to not commit honor crimes. Supporting participants' perceptions, some studies indicate that religiosity justify gender inequality and violence (Anwar, 2006). However, some other studies show that religion alone could not explain honor-based femicide (Sever & Yurdakul, 2001).

In cultures endorsing patriarchy, males are expected to be tough, strong, and brave and familial values are associated with honor (Sakallı Uğurlu & Akbaş, 2013). Similarly, in the current study "tough", "strong/brave", and "attaching importance to moral values and family" characteristics were attributed to people who are considered to commit honor-based femicide and "coward" was attributed to people who are considered to not commit honor-based femicide. In this regard, although participants evaluate honor-based-femicide negatively, they still internalize and defend patriarchal values.

Through addressing a relatively new concept, this study sheds light to power of pluralistic ignorance in individuals perceptions' about their responsibility in supporting and perpetrating honor-based violence. Besides, this study also provides empirical evidence about social representations about people who are considered to commit honor-based-femicide. The findings of the present study further point out to the importance of investigating existing social perceptions about honor-based-femicide and exerting effort to change them. Future work can benefit from findings of this study in exploring honor-related violence against women. However, the participants in the studies were university students and this limits the generalizability of the findings. Replication of the study across diverse samples can increase generalizability and provide more detailed information.